

SUÇ VE EKONOMİ

Erkan AKTAŞ¹

M. Emir NALÇACI²

Öz

Evrensel bir olgu olan, bilinen insanlık tarihinden günümüze dek varlığını devam ettiren ve gelecekte de devam ettirecek olan suç olgusu çeşitli bilim dallarınca incelenmeye çalışılmış, insanoğlunu suça iten pek çok neden olduğu ortaya konulmuştur. Suçun yok olmayacağı bir dünya düzeninde, suçu önleyebilmek için bu sorun iyi tanımlanmalı, nedenleri çok yönlü araştırılmalı ve bu temelde çözüm önerileri geliştirilmelidir. Bu çalışmanın amacı ise suç ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmektir. Bu doğrultuda, GİNİ, KBGSMH ve İşsizlik ile suç arasında ki ilişkiler irdelenmiştir. Bu çalışmada 2019 yılı verileri temel alınarak 118 ülkedeki suç ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Makro Ekonomi, Suç Teorileri

Jel Kodları : A13,B22, B23

CRIME AND ECONOMY

Abstract

The phenomenon of crime, which is a universal phenomenon, which has existed from the known human history to the present and will continue in the future, has been tried to be examined by various branches of science, and it has been revealed that there are many reasons that push human beings to crime. In order to prevent crime in a world order where crime will not disappear, this problem should be well defined, its causes should be investigated in multiple ways and solutions should be developed on this basis.

The aim of this study is to analyze the relationships between crime and macroeconomic variables. In this direction, the relations between GINI, GDP, Unemployment and crime were examined. In this study, the relationships between crime and macroeconomic variables in 118 countries were analyzed based on 2019 data.

Keywords: Crime, Macro Economy, Theory of Crime.

Jel Classification : A13,B22, B23

¹ Prof. Dr., Mersin Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, E-posta: aktaserkan@gmail.com, [ORCID: 0000-0002-7068-2807](https://orcid.org/0000-0002-7068-2807)

² Uzman. Mersin Üniversitesi İİBF İktisat Bölümü, E-posta: nalcaciemir@gmail.com, [ORCID: 0000-0002-0413-8803](https://orcid.org/0000-0002-0413-8803)

Atf: Aktaş, E. ve Nalçacı M. E., (2022). Suç ve ekonomi, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(14), 316-340

DOI: 10.54831/vanyyuiibfd.1204301

GİRİŞ

Suç kavramı, geçmişten günümüze her zaman gündemde olacak ve şüphesiz ki insanlığın son bulmasına kadar devam edecek bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüze dek suç olgusu, farklı zamanlarda, farklı toplumlarda ve farklı topraklarda farklı şekillerde gerçekleştiği için tam anlamıyla evrensel bir tanımlama yapılamamaktadır. Bu nedenle zaman içerisinde suça neden olan faktörler farklı bilim dallarınca kapsamlı olarak araştırılmaya çalışılmıştır.

Suçta sebebiyet veren etkenler çok çeşitli olup, sosyal ve ekonomik nedenler bunların başında gelmektedir. Suç konusunda farklı bilim dallarına mensup kriminologlar, psikologlar, sosyologlar ve hukukçular farklı yaklaşımlar geliştirmiş olsalar da, suçun ekonomik boyutunu inceleyen çok fazla çalışma bulunmamaktadır.

İktisat biliminin temelini oluşturan kıt kaynaklarla sonsuz insan ihtiyaçlarını karşılayabilme çabası ve beraberinde insanların faydalarını maksimize etme uğraşı aslında insanların bu zıtlık temelinde nitelikli bir mücadeleye girişerek legal olmayan yollara, yani suça başvurmalarına neden olmaktadır. Küreselleşen dünya ile birlikte, ülkelerin mevcut ekonomik durumlarının yanı sıra, yaşanan küresel çaplı ekonomik krizlerin getirdiği iktisadi sorun ve bunalımlar, toplumların tüm kesimlerini etkileyerek bireylerin suça yönelimlerini, suç sayılarını ve suç oranlarını arttırmaktadır.

Ekonomik açıdan suçun sistematik analizi ve ekonomistlerin suç konusuyla ilgilenmeye başlamaları daha çok 1960'lı yılların sonlarına denk gelmektedir. Ekonomik etkenlerin bireyleri suça yöneltmesi, suçun türlerine göre farklılık gösterebilmektedir. Kişilere karşı işlenen şiddet suçlarından olan cinayet suçları, ekonomik nedenler ve haricinde farklı sebeplerle açıklanabilirken, mala karşı işlenen suçlardan olan hırsızlık, gasp, soygun gibi suçlar ise ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerle de açıklanabilmektedir.

Ekonomik kaygıların, suçların temelinde yatan başlıca nedenlerden olduğunu fark ve tespit eden iktisatçıların, suç konusuna ilk çözümleneci yaklaşımları kırk-elli senelik bir geçmişe dayanmaktadır. Bu bağlamda suç konusunu ekonomik açıdan ele alan ilk özenli çalışma olarak, 1968 yılında Gary Becker'in yayınlamış olduğu "Crime and Punishment: An Economic Approach" (Suç ve Ceza: Ekonomik Bir Yaklaşım) makalesi gösterilebilir. Suç, ekonomik bağlamda Becker (1968) tarafından analiz edilmeye başlanmış, bu nedenle yapılan ilk araştırmalar, suçun ekonomik değişkenleri çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bireyleri suça iten nedenlerin başında, adil bir dağılımın olmaması ile fakirliğe neden olan sosyoekonomik faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir (Brush, 2007: 264).

Gary Becker'dan önce, Fleisher'in 1963 yılında yayınlamış olduğu "İşsizliğin Çocuk Suçlarına Etkisi" adlı deneysel araştırması, suçlular ile suçluların ekonomik koşulları arasındaki korelasyonu belirlemeye çalışan ilk çalışmadır. Suçun ekonomik boyutunu araştıran Fleisher'in bu

çalışması, suç ve ekonomi arasındaki ilişkiyi incelemesi açısından önemlidir. Çalışmanın sonuçlarına göre işsizliğin çocuk suçlarını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Yıldız ve ark, 2011:17).

Suç kavramının birçok farklı tanım ve açıklaması yapılsa da en genel tanımı ile suç, toplumların belirli yaşam şartlarına karşı yapılan her türlü saldırı eylemidir (Ayhan ve Çubukçu, 2007: 31). 19 yy. ilk çeyreği ile birlikte Fransa ve Avrupa'nın diğer ülkelerinin yayınlamaya başladıkları suç istatistikleri ile birlikte araştırmacılar, bu verilerin artışının ve değişkenlerinin ne olduklarına dair araştırmalar yapmışlardır. Bu araştırmalar ile birlikte suçlu kişilerin içinde buldukları ekonomik koşullar ile suça yönelme nedenleri incelenmiş, suçluların çoğunluğunun fakirlik ve yoksulluğun hüküm sürdüğü ülkelerden, bölgelerden çıktığı görülmüştür. Ekonomik etkenler, suçların oluşmasına zemin hazırlayan temel nedenlerdendir. Bu nedendir ki, ülkelerin ekonomik durumları o toplumda yaşayan bireylerin yaşamlarını doğrudan etkilemektedir. Nitekim ünlü düşünür Eflatun da asırlar öncesinde suçun temelinde açlık ve yoksulluğun olduğunu, buna paralel olarak da ekonomik seviyenin insanları suça ittiğini ifade etmiştir (Bocutoğlu, E., 2016: 6-7).

Günümüzde de bu duruma benzer nedenleri ve sonuçları görmek mümkündür. Hırsızlık, dolandırıcılık, yağmalama gibi mal varlığına yönelik saldırıların temelinde hiç şüphesiz ekonomik nedenler yatmaktadır.

Yine yapılan çalışmalar sonucunda bireylerin ekonomik krizlerin baş gösterdiği dönemlerde daha çok suç işledikleri sonucuna varılmıştır. Çünkü bu krizler bireyleri sosyal ve psikolojik yönden etkilemekte, kriz atmosferinin yarattığı etkiyle bireyi suça sevk etmektedir. Örneğin açlık, bireyleri protestolara doğru harekete geçirmekte, ihtiyaç maddelerinin azlığı karaborsayı doğurmaktadır. Bu sorunlara yönelik tedbirlerin alınmaması veya ciddiyetten uzak tavırlarla yaklaşılması toplumun dinamiklerine karşı bir huzursuzluğun oluşmasına neden olmaktadır (Başaran, 2012).

Küreselleşme ve modernleşme ile birlikte yaşanan değişimler, zamanla suçun tanımını, çeşidini ve oranını da değiştirmiştir. Suç oranının her geçen gün arttığı ve suça meyletmenin hız kazandığı bu son yüzyılda, kavramların etkileri ve boyutları da hiç şüphesiz değişmektedir.

Suçun nedenleri çok yönlü olarak tespit edilse de asıl üzerinde durulması gereken önemli konu, toplumların refah düzeylerinin artırılmasıdır. Nitekim toplumların ve bireylerin suça sürüklenmelerinin önüne geçilebilmesinin öncelikli koşulu, iyi bir ekonomik yapıyla desteklenen çok yönlü yaşam standartlarına sahip olmaktır. Bu nedendir ki farklı disiplinleri temsil eden kriminologlar, sosyologlar, ekonomistler ve diğer bilim insanları bu konu üzerinde araştırmalar gerçekleştirmişlerdir. Yapılan bu araştırmaların sonunda suçun nedenleri konusunda hemfikir oldukları ortak bir zemin oluşturulamamıştır. Suç ekonomisini oluşturan nedenlerin sosyal, ekonomik ve siyasi kaynaklı etkenlerden oluştuğu ifade edilmiştir. Bir sınıflandırılma yapılmaya çalışılsa da temel nedenlerinin hangisi olduğu kesin olarak bulunamamıştır. Suç ekonomisi denilen kavram, bu araştırmalar neticesinde ortaya çıkan ekonomik parametreler ile suç arasındaki korelasyonu açıklayabilme amacı taşıyan bir alan olarak karşımıza çıkmıştır (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Suçun ülkelerdeki en önemli ekonomik etkilerinden biri de ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisidir. Gelir dağılımı ve sosyal eşitsizlikler, fakirlik, plansız ve hızlı kentleşme, adaletsizlikler, toplum huzursuzluğu gibi değişkenler suça olan meyli arttırmakta, bu da ülkelerin ekonomik durumlarını negatif yönde etkilemektedir (OECD, 2016: 16).

Bu çalışmada az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş 118 farklı ülkenin; 2019 yılına ait suç endeksleri ve suça etkisi olduğu düşünülen, kişi başına düşen gayrisafi milli hâsıla (KBGSMH), gelir dağılımındaki adaletsizliği gösteren GİNİ katsayısı ve ülkelerin işsizlik verileri gibi ekonomik verilerinden yararlanarak, bireyleri suça sevk eden ekonomik faktörlerin tespitinin neler olduğu ve suçla mücadelede alınabilecek ekonomik tedbirlerin neler olabileceği incelenmeye ve araştırmaya çalışılmıştır.

1. SUÇU VE SUÇLU DAVRANIŞI AÇIKLAYAN İKTİSADİ TEORİLER

Milattan önce 4. yüzyılda Platon'un "Cumhuriyet" adlı çalışmasında, beyaz yaka suçlarına yönelik çalışmalar yaptığı tespit edilmiştir. Sokrates de M.Ö. yaşadığı 5. yüzyılda suçluluk ile ilgili gözlemler yapmıştır. Günümüz suç bilimcileri ise 18. yüzyıldan itibaren suçu açıklamaya yönelik teorilerin başladığını ortaya koymaktadırlar (İçli, 2007: 63).

Karanlık Çağ olarak adlandırılan Aydınlanma Çağı öncesi dönemde suçun nedenlerini açıklayan ancak bilimsel olmayan çeşitli görüşler bulunmaktaydı. Bu zaman diliminde yer alan Orta Çağ Avrupa'sının suça ilişkin ilk erken dönem açıklamalarında, suçun sebepleri ve oluşumuna doğüstü güçlerin neden olduğu şeklinde görüşler mevcuttu. Bahse konu dönemde suçların temel nedeni olarak kötü ruhlar, doğüstü güçler ve insani olmayan şeytani varlıklar gösteriliyordu. Karanlık çağın Batı dünyasında da suç bir çeşit günah olarak görülmekteydi (Dolu, 2009: 91-92).

Klasik Okul, Aydınlanma Çağı ile bireyi sosyal bilim ve analizlerin odak noktası haline getirerek yapısındaki akılcılık ve gerçekçilik kontekstinde, suçu "rasyonel bir tercih" olarak ele almıştır.

Sosyalist / Marksist düşünce ise suçu, kapitalist toplumlarda oluşan iki farklı sosyal sınıf olan proletarya ve burjuva arasında yaşanan çatışma temelinde açıklamaktadır. Kanunlar ve suçun topluma egemen olan sınıflarca belirlendiğini savunan bu görüş, sınıflar arası eşitsizliklerden kaynaklanan çatışmalardan dolayı suçun oluştuğunu belirtmektedir.

Neo-Klasik okul ise Klasik okuldan farklı olarak bireylerin rasyonel davranmalarının önünde belli kısıtların olduğunu ve bu kısıtlamalar temelinde hareket ettiklerini savunmaktadırlar.

Tüm dünyayı derinden etkileyen 1929 Büyük Bunalımı, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, kırsaldan kente göç eden işgücü, şehirlerin büyümesine ve şehirleşmenin artmasına neden olmuş, çok uluslu şirketlerin oluşmasının temelleri atılmıştır. 1945 sonrası Amerika ve Batı dünyasında yaşanan endüstriyel temelli ekonomik gelişme ve ilerlemeler sonucunda tüm dünyayı etkileyen değişiklikler

yaşanmış, küreselleşen dünya ile birlikte birey, kamu ve toplumun hayatlarında ciddi bir değişim ve dönüşüm süreci de başlamıştır (Dolu, 2012: 37).

Suç ve suçlu davranışını izah etmeye çalışan teorilerin sayısı bir hayli fazladır. Bunun nedeni ise, suç olgusunun karmaşıklığı, suç işleyenlerin içinde buldukları sosyal ve ekonomik yapı farklılıkları ve sahip oldukları bireysel özelliklerin farklılık göstermesi sonucu farklı suçlu profillerinin ortaya çıkmasındandır. Bu etkileşim ve değişimlerden suçu açıklayan teorilerde payını almıştır.

Şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, araştırmacılar tarafından suçu açıklamaya yönelik ekonomik temelli teorilerin ağırlıklı olarak, Klasik Okul, Sosyalist/Marksist (çatışmacı) Okul ve Neo-Klasik Okul görüşleri ekseninde açıklandığı görülmektedir.

1.1. Klasik Okul Teorileri

Rönesans ve Reform akımlarıyla Avrupa’da başlayan Aydınlanma Çağı, rasyonel ve akılcı davranış fikirlerini de beraberinde getirmiştir. Bu fikirleri temel edinen Klasik Okul düşünürleri, Orta Çağ’da ki geri kalmış ve barbarca uygulamalara tepki olarak doğmuş, insan ve insan onurunu ön planda tutan bir yaklaşım sergilemişlerdir.

Orta Çağ’ın bu karanlık döneminde, kızgın demirle dağlama, ateşe atarak yakma, iç organları çıkarma, bedeni parçalara ayırma, uzuv kesme gibi pek çok uygulama, suçun karşılığı olarak verilen sayısız ceza yöntemlerinden sadece bir kaçıydı (Vito ve Maahs, 2012’ den Akt. Çakmak, 2015: 9). Bu sebeple, İlk ve Orta Çağ boyunca kilise ve siyasi baskılar sonucu meydana gelen, insan onurunu gözetmeyen, insanlık dışı ve keyfi cezalandırma sistemine 18. yüzyıl düşünürlerinden başta Montesquieu, Bentham ve Rousseau olmak üzere karşı çıkmışlardır (Retornaz, 2014: 94). Bu sürdürülebilir olmayan, zulüm şiddet ve baskı düzenine tepki olarak Aydınlanma Çağı düşünürleri, merkezine insanı yerleştiren bir sistemin oluşturulmasını savunmuş ve bunun sonucunda Sosyal Sözleşme kavramını ilk defa dile getirmeye başlamışlardır.

Sosyal sözleşme (social contract), bireyin herhangi bir baskı altında olmadan salt kendi rızası ile toplumla bağ kurmasını ve toplum ile bireyi karşılıklı birbirlerinden sorumlu tutmasını kapsayan, tüm toplumun bir takım kurallar çerçevesinde yönetilmesi üzerine bir antlaşmadır (Çakmak, 2015:10).

Bu anlamda, başta Jan-Jacques Rousseau, John Locke ve Hobbes olmak üzere pek çok aydın, toplumu oluşturan bireylerin bir arada ve huzurlu şekilde yaşayabilmeleri adına Sosyal Sözleşme’ye (social contract) gereksinim olduğunu, huzur ve güvenliğin temin edilebilmesi için toplumu oluşturan bireylerin özgürlüklerinin belirli bir kısmının otorite tarafından kısıtlanmasına rıza göstermeleri gerektiğini ortaya koymuşlardır. Bu sebeple, Klasik Okul görüşlerine göre suç konusu teşkil eden davranışlar sosyal sözleşmenin ihlali anlamına geldiğinden cezalandırılması gerekmektedir (Dolu, 2009: 95).

1.1.01. Rasyonel Tercih Teorisi

Bentham tarafından oluşturulan faydacılık felsefesi, sınırlı bir hayattaki tüm haz ve zevklerin bireylerce yaşanması gerektiğini ifade eden ve kökleri eski Yunan Epiküryen felsefesine, Eflatun'a ve Aristo'ya kadar uzanan bir düşünceyi ifade etmektedir (Sheng, 2004'ten Akt. Çakmak, 2015: 10).

19. yüzyılda yaşayan, faydacılığın kurucularından olan ve liberalizme önemli katkıları bulunan İngiliz bilim adamı Jeremy Bentham'a göre kişi, acılardan uzaklaşma, hazlarının ve isteklerinin peşinden gitme eğilimindedir. İşte bu sebepten dolayı bireyin davranışlarını bu iki temel güç belirlemektedir (Bentham, 1979'dan akt. Dolu, 2009: 100).

Klasik okul, insanı çıkarları doğrultusunda hareket eden, rasyonel ve iktisadi bir varlık olarak değerlendirmektedir. Bireylerin, tercihlerini ahlaki olmasa bile faydalarını maksimum kılacak eylemlerden yana kullanacağını belirtir (Çakmak, 2015: 127).

Karanlık Çağ uygulamalarına tepki olarak doğan Klasik Okul, suçun nedeni olarak mucizevi güçleri değil, kişilerin tercihleri sonucu almış oldukları kararları görmüştür ve Klasik Okul düşünürleri insan doğasını şu temelde açıklamaktadır;

- İnsanlar bencildirler, kendi çıkarlarını düşünürler.
- Hedonisttirler. Sıkıntılarını azaltmak, acılarını hafifletmek, yararlanma duygularını artırmak isterler.
- Akılcıdırlar, kar-zarar hesabı yaparlar. Fiillerinin sonucunda oluşabilecek olumsuz sonuçların getirisi ile elde edecekleri faydaların getirisini değerlendirir ve maksimum fayda elde etmelerini sağlayacak alternatifi hür iradeleriyle seçerler (Dolu, 2009: 96).

Bu bağlamda, rasyonel tercih teorisine göre suç sosyal ve insanın elinde olmayan etkenlerden ziyade, optimizasyon (en iyileştirme) ve denge kavramları çerçevesinde incelemektedir. Klasik okul iktisatçıları, suç teşkil eden davranışların da bireylerin özgür iradeleriyle aldıkları rasyonel kararlar sonucunda ortaya çıktığını savunurlar. Bu mantık temelinde insanlar, herhangi bir fiilde bulunmadan önce, eylemleri sonucunda elde edeceklerini ve kaybedeceklerini değerlendirir, bir anlamda kar-zarar hesabı yaparak hareket ederler.

Klasik dönemi en fazla etkileyen düşünürler olan Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham; eşit, hakkaniyetli ve insan onurunu zedelemeyecek cezalar uygulanmasını savunmuşlardır. Klasik dönemin öncü fikirlerinden olan faydacılık fikrinin kurucuları olan bu iki düşünürden J. Bentham suç ve ceza ilişkisinde fayda-maliyet analizinin, C. Beccaria ise suç karşısında verilecek cezanın suç ile orantılı olmasının önemli olduğunu vurgulamıştır.

1738–1794 yılları arasında yaşayan Cesare Beccaria, 1764 yılında yayınladığı “Suçlar ve Cezalar Hakkında” adlı kitabı ile günümüzün suç ve ceza konusunda yaygın olan görüşlerinin temelini atmıştır (Burkay, 2008: 4).

Beccaria'ya göre işlenen suçlara verilecek cezalar yalnızca kanunlar tarafından belirlenir. Toplumsal sözleşme çevresinde birleşen toplum, yasa koyucu otoritenin kendisi ve sahibidir. Bu sebeple hiçbir yasa uygulayıcı aynı toplumun farklı fertlerine, adaleti sağlama adına yasalarda belirtilmeyen cezalar veremez ve yasaların dışında bir ceza belirleyemez (Beccaria, 2004' Akt. Burckay, 2008: 4). Bu görüş, Günümüz hukuk sisteminin de temelinde yer alan, Kanunsuz suç ve ceza olmaz prensibi olarak bilinmektedir.

Klasik görüşe göre kişiler, suç işleme dâhil her türlü davranışı gerçekleştirirler. Bireylerin davranışlarının kontrol altına alınmasının ancak ceza korkusu ile mümkün olabileceği ve kişilerin ancak bu yöntemle toplumun düzenine ve kanunlarına saygılı olabileceği belirtilmektedir (Yıldırım, 2014: 4).

Suç engellemeye ilişkin alınacak önlemler doğrultusunda rasyonel tercih teorisi rehber konumundadır. Bireyler suça yönelik yaptıkları kar ve zarar analizi ve maliyetin (riskin) az olduğuna nihai karar vermesiyle suç işleme olasılığı artacak ve bu nedenle suç işleme olasılığının en aza indirgenmesi için bireyin suç işleme maliyetini artıracak tedbirlerin alınması zaruridir. Bir başka söylemle, suç işlemeye meyli olan bireylerin suç işleme maliyeti arttırılmalı, suç işlenmesine sebebiyet verebilecek olanaklar azaltılmalı ve suçluların motivasyonlarını arttırıcı etkenlere yönelik önlemler alınmalıdır.

1.1.02. Sosyalist / Marksist Okul Teorileri

1.1.02.1. Ütopyacı Kuram

İngiltere'de 1800'lü yıllarda sanayi devrimin etkisiyle, bireyler daha iyi yaşam standartlarına sahip olabilmek adına kentlere göç etmişlerdir. İngiltere merkezli sanayi devrimi ile gerçekleşen bir nevi toplumsal mübadele sonucunda toplum yapısında olumsuz değişimler meydana gelmiş, çok çeşitli suçlar baş göstermiş bu durum toplum ahlakında ciddi tahribatlara neden olmuştur (Ece, 2019: 158). Ütopyacı sosyalistlerin en tanınmışlarından olan ve düşünceleri sanayi devriminden etkilenen Robert Owen (1771-1858)'a göre insan doğası çevre tarafından iyi veya kötü olarak şekillendirilir. Owen'ın düşüncesine göre, halkın içinde bulunduğu yoksulluğun, ahlaksızlığın ve çöküşün temelinde devlet tarafından eğitilerek doğru yönlendirilemeyen çocuklar ve karakterler bulunmaktadır (Ece, 2019: 158).

Owen'ın tüm ideali ve hedefi iyi çalışma şartları sağlanarak iyi insanların ortaya çıkarılmasının sağlanmasıdır. Böylece iyi insanlar topluma hizmet eder ve toplumsal mutluluk ancak bu şekilde sağlanabilir görüşünü savunmuştur. Bu bağlamda şirketine çocuk işçi alımını yasaklamış, başta kendi çalışanlarının çocukları olmak üzere anaokulu seviyesinden itibaren iyi bir eğitim alarak yetişebilmeleri için onlara çeşitli tesisler ve imkânlar sağlamıştır. Şirket çalışanlarına sağlıklı konutlar inşa etmiş, gıda, yakıt ve elbise yardımlarında bulunmuştur. İşçilerinin hastalık ve tatil dönemlerinde bile ücretlerini ödemeye devam etmiş, bunun yanında yaşlılık sigortası sağlamıştır. Napolyon

savaşları sonrasında yaşanan ekonomik durgunluk zamanlarında kendi şirketinde uyguladığı kooperatif köylerinin benzerlerinin kurularak yoksul halkın buralarda çalıştırılması önerisini hükümete sunmuş, toplumsal kötüleşmenin ancak bu şekilde engellenebileceğini savunmuş ancak olumlu yanıt alamamıştır. Owen, ödül ceza sistemini ortadan kaldırmış, kurmuş olduğu kolonicilik sistemiyle rekabetçi ortamı ve kapitalizmi ortadan kaldırdığını savunmuştur. Bu sayede insanlar bencil ve açgözlü olmayacağından kötüye yönelmeyecektir (Bocutoğlu, E., 2016: 127-128).

Owen'ın diğer bir düşüncesi de suça verilecek cezanın suça engel olmayacağı aksine bireyi suça teşvik edeceğidir. Karakterleri, içinde bulunulan şartlar belirlediğine göre insanlar eylemlerinden sorumlu değildir. Bu sebeple bireyleri kötülüklerinden dolayı cezalandırmak yerine, iyiliğe doğru yönlendirmek gerekir. Suçun nedenleri ortadan kaldırılırsa, bireyler doğru ve erdemli şekilde eğitilirse toplum tarafından dışlanmayacaktır. Saygın ve eğitimli kişilerle iletişim ve ilişkili olan insanlar yaptıkları hataların farkına varacak, şefkat ve hoşgörü duygularını kazanarak toplum içerisinde yer alacaktır şeklinde ütopyik bir düşünceye sahiptir(Ece, 2019).

Sosyalist düşüncenin temellerini atan Robert Owen, insanların ilk günahın sonucu olarak doğuştan eksik ve kötü varlıklar oldukları görüşüne karşı çıkmış, insanlarda doğuştan iyi olarak var olan karakterlerinin daha iyi olabilmesi için sadece uygun bir çevreye gereksinim olduğu görüşünü savunmuştur (Kale, 1995).

1.1.02.2. Çatışmacı Kuram

Karl Marks, Friedrich Engels ile birlikte 1848 yılında yazdıkları Komünist Manifesto'da ve yine 1869 yılında yazmış olduğu politik ekonomiyi eleştiren Das Kapital isimli eserlerinde toplumların sahip oldukları ekonomik hayatları açıklamaya çalışmıştır. Marksist (Çatışmacı) Yaklaşım, suç ve suçluluğu emeğin sömürülmesi sonucu oluşan ekonomik dengesizlik bireyde oluşturduğu ekonomik yoksunluğun sonucu olarak görmektedir. Gelişen ve değişen toplumlarda adil olmayan bir ekonomik yapı oluşacağından, bu yapı artan suç oranlarını da beraberinde getirecektir. Dengeli ve eşit bir şekilde dağıtılmayan ekonomik gelirlerin bireyleri daha çok suça teşvik edeceği ön görülmektedir. Diğer bir deyişle çatışmacı kuramcılara göre, insanların belli bir kesiminin sömürülmesi sonucu oluşan, adil olmayan bir ekonomik düzen ve gelişme sonucunda oluşacak sosyal sınıfların kendi içinde ya da sınıflar arasında suç oluşacaktır (Kızmaz, 2013).

Karl Marx; çatışma kuramını kapitalist toplumların oluşturduğu sınıf ayrılıkları temelinde açıklamaktadır. Marks'a göre kapitalizmin temeli üretim esnasında yaratılan değerdir. Bunun az bir kısmı sömürülen işçiye ödenirken daha fazla olan kısmı ise sermaye sahiplerince alınmaktadır. Emeğinin karşılığını alamayan ve rekabet ortamı içerisinde gitgide fakirleşen işçi yani proletarya sınıfı ile burjuva arasında ki makasın giderek açılmasıyla birlikte toplumsal sorunlar baş gösterecektir. Toplumdaki kaynakların azlığı ve var olan kaynakların da güçlü olana eşitsizce dağıtıldığı, bu

eşitsizliklerin de burjuva ve proletarya sınıfları arasında çatışma yaratacağını belirtmiştir (Williams, McShane, 2003' ten akt. Burkay, 2008: 12).

Suç çatışmacı yaklaşımla ele alan Chamblis'e göre kapitalizmin kişide oluşturduğu tüketim çılgınlığı ve bu alandaki adaletsizlik insanları suça ve suçluluğa itecektir. Bu sebepten ötürü kapitalist sistem içerisinde bulunan kişiler paylaşımcı olmaktan öte daha çok bencil ve narsist davranacaklarından, kapitalist veya liberal toplumlarda diğer toplumlara nazaran daha çok suçlu olma potansiyeline sahip bireyler yer alacaktır (Chamblis, 1996' dan akt. Kızmaz, 2013: 235).

Yine Marxist suç bilimci W.A. Bonger, kapitalist sistemlerin bireyleri bencillığe sevk ettiğini ve bu sebeple açgözlü oldukları teorisini Suçluluk ve Ekonomik Şartlar (1916) isimli çalışmasında geliştirmiştir. Suçun alt tabakalarda yoğunlaştığını çünkü adalet sisteminin, fakir olan bireyleri suçlu hale getirirken, zengin olan bireylere ise sahip oldukları güç ve nüfuz sayesinde bencilce isteklerine ulaşabilmeleri için yasal olanaklar sağladığını ileri sürmektedir. Bonger, sosyalist toplumlarda ise suçun sadece yoksul olan kesimin üzerine değil de toplumun bütününe yayıldığı zaman ortadan kaldırılabileceğini savunmaktadır(Vold, Bernard, Snipes, 2001' den akt. Burkay, 2008: 13).

Çatışmacı kuramcılar, modern demokrasi sistemlerinin yaygınlaşması ile yakından ilişkili olan büyüyen piyasa ekonomilerinin, şiddet ve suç oranlarını azaltmaktan çok arttırdığını savunurlar. Kapitalist piyasa ekonomilerindeki işsizlik ve ekonomik adaletsizlik, toplumsal yoksulluğu derinleştirmekte ve bu durumda şiddet ve suç oranlarını arttırmaktadır. Onlara göre kapitalist ekonomilerin mevcut olduğu ülkelerde yoksul ve zengin arasındaki fark giderek açılmaktadır. Bu da kişilerarası hırs, bencillik ve saldırganlığı körükleyerek suç oranlarının yükselmesini sağlamaktadır (Quinney 1977; Bonger, 1916' dan akt. Lafree and Tseloni, 2006' dan akt. Kızmaz, 2013: 235).

Yine aynı görüşü savunan araştırmacılara göre az gelişmiş ülkelerdeki mevcut işsizlik, yoksulluk ve çok farklı standartlarda yaşanan hayat tarzları gibi sorunların asıl nedeni, bu ülkelerin sahip oldukları kaynakların kapitalist ülkeler tarafından sömürülmesidir. Özetle çatışmacı teoriyi savunan düşünürler suç ve suçluluğu;

- Kapitalist sistem,
- Emeğin sömürülmesi,
- Sınıf çatışması,
- Bireylerin refah düzeyleri,
- Yoksulluk / işsizlik,
- Ekonomik eşitsizlik temelinde açıklamaktadırlar.

İkinci Dünya Savaşı ve Sovyetler Birliğinin dağılması sonrasında var olan ve yeni oluşan ülkelerin çoğundaki suç oranlarındaki artışlar da çatışmacı kuramcılarının hipotezlerini destekleyici niteliktedir (Kızmaz, 2013: 235).

1.2. Neo-Klasik Okul

19. yüzyılda psikoloji ve sosyoloji bilimlerinin etkisiyle şekillenmiş olan Neo-klasik ekol, suç davranışından ziyade suçlu birey üzerine odaklanmıştır. Cezanın suça göre değil, suçlu kişinin sosyal ve psikolojik durumu göz önünde bulundurularak suçluya göre olması gerektiği vurgulanmıştır (Burkay, 2008: 5).

Neo-Klasikler, Klasik ekolün savunduğu cezanın suçla uygun olması gerektiği fikrini eleştirmiş, suçlu davranışının önündeki kısıtları, suçlunun neden bu davranışta bulunduğuun temelindeki sebepleri göz ardı ettiğini savunmuşlardır (İçli, 2007).

Neo-Klasiklerin, Klasiklerden ayrılan temel noktası, bazı etkenler ve belli kısıtların bireylerin tercihlerine etki edeceğinden, tamamen rasyonel davranamayacağıdır. Kendi iradesi ve rasyonel tercihleriyle hareket eden birey suç fiilini de kendi tercihleri doğrultusunda gerçekleştirmektedir ancak çoğu zaman bu tercihlerini bilgi, deneyim ve zaman unsurlarını dikkate almadan yapmaktadır. Bu unsurlar ise bireyin rasyonel tercih kapasitesini kısıtlayan unsurlardan bazılarıdır (Schmallegger, 2004'ten Akt. Çakmak, 2015: 11).

Rasyonel davranışın önündeki sınırlayıcı etkenleri basit bir örnekle açıklayabiliriz. Mala karşı suçlardan olan ikametden hırsızlık suçunu ele alalım. Lüks bir villada yaşayan bireyin sosyo-ekonomik durumunu göz önünde bulunduran hırsız, bu evde var olabilecek bir kasanın içinde çalmaya değer para ve ziynet eşyası olabileceğini düşünecektir. Ancak bu kasanın içerisinde ne kadar miktarda değerli eşya ve paranın olduğunu kesin olarak bilemeyecektir. Yine aynı hırsız bahse konu lüks villanın sahip olduğu güvenlik ekipmanlarını, koruma köpeğinin olup olmadığını, o muhitte güvenlik güçlerinin ne sıklıkla ve hangi saatlerde devriye ve önleme faaliyeti yürüttüklerini tam olarak bilemeyebilir. Hırsızlık suçunu gerçekleştirmek üzere harekete geçen motive olmuş suçlu, bahse konu ikamette bulunan koruma köpeğini etkisiz hale getirirse bile evde bulunan güvenlik sistemlerini etkisiz hale getirecek bilgi ve beceriye hatta yeterli zamana sahip olamayabilir. Hatta yasalarla belirlenen hırsızlık suçunun alt ve üst sınırını bile tam olarak bilemediğinden katlanacağı maliyetleri tam olarak hesaplayamayabilir. Bu sebeple örneğimizde belirtmiş olduğumuz, bilgi eksikliği, zaman unsuru ve benzeri unsurlar Klasiklerce rasyonel davranış sergilediği kabul edilen bireyin karşısına çıkan önemli sınırlayıcılar olarak kabul edilir.

Yukarıda bahsedilen kısıtlamaların haricinde, suç işleyecek bireyin sahip olduğu geçmiş deneyimleri, çevresel etmenler, toplumsal değer yargıları, biyolojik ve psikolojik nedenler, genetik sorunlar gibi nedenler bireyi rasyonel davranmaktan alıkoyabilir ve ya sınırlandırabilir (Dolu, 2009: 1-30).

Başta Gery Becker olmak üzere pek çok ekonomistin caydırıcılık üzerine yapmış oldukları çalışmalarla 1970 ve 1980'lerde Neo-Klasik Okul adı altında Klasik Okul düşünceleri yeniden canlanmıştır. Bu araştırmacılara göre sınırlı rasyonellik fikri Neo-Klasik Okulu Klasik Okuldan ayıran

en temel noktadır. Caydırıcılık teorisi olarak adlandırılan bu sistem modern dünyamızda kabul gören, suçun engellenmesi ve kontrol edilebilmesi adına oluşturulan ceza adalet sistemi üzerine ortaya koyulan politikalar üzerinde etkili olmuştur. Neo-Klasikler de tıpkı Klasikler gibi bireylerin özgür iradesiyle suç işlediğini kabul etmiş ancak bu iradeyi sınırlandıran sebeplere dikkat çekerek bunları esas almışlardır (Dolu, 2015: 95-100).

Farklı düzeylerde rasyonel kabul edilen bireyler Klasik ve Neo-Klasik Okul'a göre suç fiiline başlamadan önce fayda-maliyet analizi yaparlar. Suç işlenmesi sonucu alınacak ceza, elde edilecek faydadan (haz ve zevkler) fazla olduğu sürece suç engellenebilecektir. Suçun maliyetinin arttırılmasının en temel yolu da cezaların belirli miktarlarda arttırılmasıdır. Suçun maliyetinin arttırılarak suç işlemeyi cazip olmaktan çıkarmadıkça cezaların caydırıcılık fonksiyonu gerçekleşmeyecektir. Birey işlediği ya da işlemeyi düşündüğü suçun sonuçlarını yani mahkeme süreçlerini, sistem işleyişini ve alacağı cezayı ve cezanın suçla orantılı olacağını biliyorsa, cezanın caydırıcılığı ideal düzeydedir. Ancak aksi durum söz konusu olursa, suçlunun yakalanması mümkün olmazsa ya da yakalandığında soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin sağlıklı işlememesi sonucunda alınacak ceza suçla orantılı olmazsa cezalandırmanın caydırıcı olması söz konusu olmayacaktır (Çakmak, 2015: 14).

Gary Becker (1968) öncülüğünde pek çok sosyal bilimci ve ekonomistin çalışma ve çabalarıyla gündeme getirilen caydırıcılık teorisi ile birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde yerleşmiş olan suçluların rehabilite ve ıslah edilmesi politikaları, yerlerini suçun cezalarını arttırarak ve cezalandırma sınırını en yüksek seviyeye çıkararak suçun engellenebileceği görüşüne terk etmiştir (Cullen ve Agnew, 2003' den Akt. Dolu, 2009: 104).

Neo-Klasiklere göre insanlar aslında hür iradeleriyle hareket eder ve bu doğrultuda suç işlerler. Ancak bireyin sahip olduğu özgür iradeyi kısıtlayan ve sınırlandıran bir takım kişisel ve çevresel etkenler vardır ve bunlar Klasik Okulun öngördüğü özgür iradeyi ve rasyonel tercih kapasitesini kısıtlamaktadır. Mevcut hukuk sistemimizde de özel ceza indirim sebepleri sayılan, özel düzenlemeler gerektiren haksız tahrik indirim, yaş küçüklüğü ve benzeri faktörlerin bireylerin rasyonel davranmalarına engel olabilecek etkenler olduğundan ayrıca ele alınması gerekmektedir. Amerika ve diğer gelişmiş ülkelerde çocuk suçlarıyla ilgili ayrı bir mekanizmanın kurulması, bazı suçlar için yasalarda ceza indirim sayılabilecek nedenlerin düzenlenmesi yönünde adımların atılması bunun başlıca örneklerinden sayılmaktadır (Dolu, 2009: 105).

Neo-Klasik Okul görüşlerini benimseyen bilim insanları, rasyonel davranışı kısıtlayan etkenleri ekonomik modellerle analiz etmeye çalışmış, suç ekonomisi adı altında bu kısıtlara değinmiş ve suç piyasasını ekonomik temelde analiz etmişlerdir.

2. MAKROEKONOMİK ETKENLERİN SUÇ İLE İLİŞKİSİ

Bireye ve topluma ağır maliyetleri olan, aynı zamanda toplumun sosyal yapısına ciddi zararlar veren, toplumsal huzur, güven ve refah içinde yaşama düşüncesini tehdit eden suç olgusu, toplumsal birlikteliğin dinamiklerini tehdit etmektedir. Suçun sebebiyet verdiği toplumsal sonuçlara dikkat edildiğinde bu sorunlarla mücadele edebilmek ve suçları engelleyebilmek adına bireyleri suça yönelten nedenleri belirlemek ve suçla mücadele yöntemlerini sağlıklı bir şekilde tespit etmek gerekir.

Suç kavramını ortaya koyan etmenler kapsamında dikkat edilmesi gereken konu başlıklarından biri genel ekonomik yapıdır. Bu yapı suçun salt belirleyicisi olmamakla birlikte işsizlik, fakirlik, gelir dağılımı adaletsizliği, ücretler gibi etkenler suç kavramının ortaya çıkmasına ve gelişmesine uygun ortam hazırlamaktadır (Tsushima, 1996: 500).

Sayıları çok fazla olmayan araştırmacılar ekonomik modellerin uygulandığı araştırmalar ortaya koymuş ve belirli bir alan yazının oluşmasını sağlamakla beraber, yapılan bu çalışmalarda işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik, gayrisafi milli hâsıla gibi iktisadi değişkenlerin suç ile bağlantılı önemli faktörler olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada da yukarıda bahsedilen bağımsız değişkenlerin suç ile olan ilişkisi ve suç üzerine etkileri araştırılmış ve ekonomik kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılması sonucu suçla en optimal mücadele seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda suça neden olabileceği düşünülen ekonomik faktörlerin suç ile olan ilişkileri gruplandırılarak anlatılmış ve suç üzerine olabilecek etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.1. Suç ve KBGSMH Arasındaki İlişki

Genel kabulde, gelir düzeyi düşük yoksul bireyler, hayat şartlarının iyi olmadığı ve suç işleme potansiyelinin yüksek olduğu bölgelerde yaşamaktadır. İçlerinde buldukları çevrenin sunduğu yasadışı fırsatlar ve düşük gelir düzeylerini yükseltme dürtüsü insanları suç işlemeye iten en önemli nedenlerdendir.

Belton Fleisher (1966) gelir düzeyinin, suç üzerinde doğrudan ve dolaylı etkilerinin olduğunu bulmuştur. Gelir düzeyleri iyi olan ailelerin çocuklarının suça daha az oranda bulaştıkları gözlemlenmiştir. Becker (1968)'da yaptığı çalışmasında bireylerin gelirlerinde ki artışın suç miktarını azaltacağı sonucuna ulaşmıştır.

Buonanno (2003) ise yüksek gelire sahip bireylerin, daha fazla gelir elde etmeleri durumunda suça karışma oranlarında bir artış beklenmeyeceğini ancak fakir olan bireylerin mevcut ekonomik durumlarının daha da kötüleşmesinin bireyleri suça yönlendirebileceğini belirtmiştir. Buonanno ve Montolio (2008) da kişi başına düşen hasıladaki artışın ve KBGSMH büyüme oranında ki artışın mala karşı suçları negatif etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Fleisher(1966), ABD özelinde yaptığı ekonometrik çalışmalar sonucunda, gelir artışlarının büyük oranda suç üzerinde negatif yönlü etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Yüksek gelir gruplarına mensup bireylerin tutuklanma oranlarının ve mala karşı suçlara(ikametden hırsızlık, oto hırsızlığı, v.b.) karışma oranlarının, düşük gelirli bireylere nazaran

daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Yoğun suç oranına sahip bölgelerde, % 1'lik gelir artışının, suç oranlarında yaklaşık % 2.5'luk bir düşüşe neden olduğu belirlenmiştir (Fleisher, 1966: 128-135).

Ancak, gelişen ekonomiler sonucunda bireylerinin artan refah düzeyiyle birlikte suçtan elde edilmesi muhtemel getiri de artacaktır. Bu durum suç miktarının artmasına neden olacak fırsatları da beraberinde getirecektir. Gelir düzeyi artışı, uyuşturucu ve uyarıcı maddeye kolay ulaşılabilmeyi sağlamanın yanında diğer yasadışı mal ve hizmet kullanıcılarının da artmasına neden olacak, çeşitli illegal faaliyet alanları oluşturacak ve suç miktarının artmasına yol açacaktır (Güvel, 2004:24).

Bununla birlikte, KBGSMH'nın artmasıyla, toplumdaki bireylerin zenginliği artacağından suçtan beklenen ekonomik getiri de artacaktır. Ehrlich (1973)'de mala karşı işlenen suçların getirisinin toplumdaki ortalama gelir düzeyiyle paralel olduğunu belirtmiştir. Fleisher (1966) ise suç üzerindeki gelir etkisini ikiye ayırmıştır. İlki, düşük gelir seviyesinin bireylerin suça yönelme eğilimi ve isteğini arttırdığıdır. Çünkü legal faaliyetlerden elde edilen kazanç ne kadar az ise suçun fırsat maliyeti de o denli az olacaktır. İkincisi ise kurbanların gelir düzeylerinin de suç işleme eğilimi üzerinde etkili olduğudur. Suça maruz kalacak kurbanların gelir düzeyleri ne kadar yüksek olursa, suç işlemek isteyen potansiyel suçluların suç işleme isteği de o kadar yüksek olacaktır (Yıldırım, vd., 2010:20).

Türkiye'de de toplam suç ile KBGSMH arasında uzun dönemde anlamlı bir ilişkisi tespit edilmiştir. Önem arz eden nokta ise toplumun refah düzeyi yani geliri artarken suç oranlarının da artış göstermesidir. Yani, gelirlerin yükselmesi toplumdaki kişilerin belirli bir kısmını suça teşvik etmektedir (Pazarlıoğlu ve Turgutlu, 2007).

Yine John Clay (1855)' a göre ekonominin iyi olduğu yüksek refah dönemlerinde, yüksek gelir elde eden bireyler alkol tüketimlerini arttıracaklarından dolayı suç miktarının da artacağı iddia edilmektedir (Durusoy ve ark., 2008: 176).

Günümüzde insanların gelirlerinin artması, bireylerin bir kısmının suça olan eğilimlerinin artmasını mümkün kılmaktadır. Artan refah dönemlerinde kolay kazanç elde etme isteği ekonomik suçlarda bir artışa neden olmaktadır. Yine özellikle beyaz yaka suçları olarak tabir edilen suç türlerinde bu dönemlerde artış yaşandığı ileri sürülmektedir (Dönmezer, T., 1994: 296). Dönmezer beyaz yaka suçlarını toplumdaki saygın kişilerin ve sosyal statüye sahip insanların iş hayatlarında gerçekleştirdikleri sömürücü ve hileli ekonomik suçlar olarak tanımlamaktadır (Yücebaş, 2010: 88).

Artan refah ve KBGSMH ile birlikte, günümüzün vazgeçilmez olan gelişen teknolojiye rahatça ulaşabilen bireyler dijital mecralarda yasadışı ve illegal faaliyetlerde bulunarak suç türlerinde çeşitliliğe ve suç oranlarında artışa neden olabilmektedir. Bu minvalde oluşan teknolojik suç kavramı geleneksel suçlardan farklı olarak bilişim sistemleri kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Sınırların olmadığı bu dünyada toplumlara fayda sağlayan teknolojiler aynı zamanda toplumlar ve bireyler için ciddi tehditler oluşturmaktadır. Teknolojiye bağımlı hale gelen birey ve toplumlar sanal ortamlarda

daha fazla bilgi ve belgenin yer almasına sebebiyet vermekte, suç örgütleri veya potansiyel bireysel suçlular tarafından hedef haline gelmektedir.

Özellikle dijital çağda bilişim teknolojileri birey ve toplumu etkileyerek değiştirmektedir. Özel yaşamın gizliliğini ihlal, fikri mülkiyet haklarının çalınması, dolandırıcılık, illegal bahis oyunları, taciz, hakaret, pornografi, terör propagandası, uyuşturucu madde ticareti, sosyal ilişkilere ve sanal ortama ilişkin sorunlar, siber saldırılar, kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde ele geçirilmesi ve benzeri suçlar artan refahla beraber teknolojiye kolay ulaşımın sonucu oluşan suç türleridir.

Bilişim sistemleri ile işlenen suçlar başlı başına ayrı bir inceleme konusu oluşturduğundan bu çalışmada detaylandırılmamıştır ancak artan refahın etkisi ile aslında faydalı olan bilişim sistemleri ve teknolojinin kötü kullanımı sonucunda yeni suç türlerinin meydana geleceği ve artan gelirin bireyleri yeni suçlara teşvik edebileceği gerçeği unutulmamalıdır.

Literatürde aksi görüşler yer alsa da, suç ve gelir arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve bireyin gelirlerinin artmasının suç işleme eğilimini azaltacağı genel kabul olarak görülmektedir.

2.2. Suç ve İşsizlik Arasındaki İlişki

İşsizlik, tanım olarak mevcut işinden çıkarılan ya da herhangi bir iş bulmak için çaba harcayan ve bulamayan kişileri ifade etmektedir. Bu sebeple işsizlik olgusu bir devletin ve toplumun önemli ekonomik indikatörlerinden biridir. İşsizliğin suç üzerinde pozitif yönlü bir etkisinin olduğu genel görüştür. Ancak yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgular işsizlik ve suçun karmaşık bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Kennedy v.d., (1991), Kanada’da yaptığı çalışmalarında işsizlik oranı ile cinayet işleme arasında negatif bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu ilişkinin negatif yönlü olması Kanada’da işsiz kalan ve işsizlik sigortası ile sosyal yardımlardan faydalanan bireylerin kısa sürede ekonomik problemlerle karşılaşmalarını kapsamında açıklanmaktadır (Tsushima, 1996: 502).

Cömertler ve Kar (2007); 2000 yılında Türkiye’nin tüm illerinde yaptıkları çalışmada suçta ortaya koyan sosyo-ekonomik etkenlerin hangileri olduğunu yatay kesit yöntemi ile bulmaya çalışmışlardır. Nitekim bu çalışma ile işsizliğin suç oranlarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Ata, 2011).

Cantor ve Land (1985), ABD üzerine yaptıkları çalışmada işsizliğin suç üzerinde negatif bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır(Ata, 2011).

Aaltonen vd. (2013), yaptıkları araştırmada Finlandiya’da 2001- 2006 dönemine ait üç aylık verileri kullanarak suç türleri ile işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Mala yönelik suçlar üzerinde işsizliğin pozitif yönde anlamlı etkisinin olduğunu, şiddet ağırlıklı diğer suç türleri ile anlamlı ilişkisinin olmadığını belirlemişlerdir.

Entorf ve Sieger (2014) çalışmalarında Almanya için 2005-2009 dönemine ait verileri kullanarak, panel veri analizi ile test ettikleri işsizlik ile suç arasındaki bölgesel ilişkiyi incelemişler ve mala karşı işlenen suçlar üzerinde, işsizlik ve suç arasında ki ilişkinin pozitif olduğunu, şiddet suçları için ise işsizliğin etkisinin anlamsız olduğunu tespit etmişlerdir. Suç oranının düşük olduğu bölgelerde işsizliğin yüksek oranda suç üzerinde etkili olduğu, suç oranının yüksek olduğu kesimlerde ise işsizliğin suç üzerinde düşük oranda etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Kesbiç, C.Y., Dündar, Ö., 2017: 340).

Kilishi vd. (2014) Nijerya üzerine yaptıkları çalışmalarında 1996-2005 dönemine ait işsizliğin toplam suçlar üzerindeki etkisini panel veri analizi ile test etmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda; işsizliğin hırsızlık, gasp, silahlı soygun gibi suçlar üzerinde önemli etkisinin olduğunu ve bu suçları pozitif yönde etkilediğini ancak oto hırsızlığı ve adam kaçırmaya gibi suçlar üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Saridakis ve Spengler (2009) ise Yunanistan'da ki suç ve işsizlik arasındaki ilişkiyi, 1991-1998 dönemi verileriyle incelemişlerdir. Mala karşı suçlar üzerinde işsizliğin anlamlı sonuçlar verdiğini lakin şiddet suçları üzerinde anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Artan işsizlik verilerinin mala karşı işlenen suçları arttırırken şahsa karşı suçlar üzerindeki net etkisi tespit edilememiştir.

Buonanno vd. (2014) yapmış oldukları çalışmalarında 1970 - 2010 dönemine ait verileri on beş Avrupa Birliği ülkesi, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri ve Norveç için, işgücü piyasası imkânları ile suç arasındaki ilişkiyi, panel veri analizi ile test etmişlerdir. Yapılan analiz neticesinde işsizlik oranında meydana gelen değişimlerin suçun pozitif yönde etkilediği, özellikle büyük resesyon dönemini kapsayan 2008-2012 yılları arasında işsizlikte ki bir birim artışın, suç oranında işsizlikte ki artıştan daha fazla bir artışa neden olduğunu görmüşlerdir (Kesbiç, C.Y., Dündar, Ö., 2017: 340).

Yapılan çalışmaların sonuçlarından anlaşılacağı üzere, birçok araştırmacı artan işsizliğin mala karşı işlenen suçları arttırdığını öne sürerken, bazı araştırmacılar ise tam tersine işsizliğin mala karşı işlenen suçları azalttığını iddia etmiştir.

Bu çalışmalardan bazılarında, işsizliğin suç üzerinde negatif etkilerinin olabileceği ifade edilmektedir. Özellikle işsizliğin yükseldiği zamanlarda, daha fazla işsiz insan evinde oturduğundan yani bir anlamda evinde bekçilik görevi üstlendiğinden, mal varlığına yönelik suçlarda azalma olacaktır. Ayrıca yine işsizliğin artmasına neden olan ekonomik durgunluk dönemlerinde, ekonomide çalınabilecek az sayıda mal mevcut olduğundan özellikle mala karşı suçlardan olan hırsızlık, gasp gibi suçlarda azalma gerçekleşmektedir (Witt vd., 1999: 391).

Yapılan birçok farklı çalışmada işsizlik ve suç ilişkisi her ne kadar teorik olarak iyi tanımlansa da, bu ikili arasında karmaşık sonuçlar elde edilmiştir (Witte ve Witt, 2002). Yine bu farklı çalışmalardan, insanların işlerini kaybetmeleri sonucu devletten alacakları sosyal yardımlar ve işsizlik maaşları sebebiyle, bireyler belirli bir ekonomik refah seviyesinde kalacağından suçun artmayacağı

sonuçlarına ulaşılabilir. Tüm bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere işsizlik ve suç arasındaki ilişkinin net olarak ortaya konulamadığı görülmektedir.

2.3. Suç ve Gelir Dağılımı (Gini) Arasındaki İlişki

Yapılan çalışmalarda suç oranlarını ekonomik temelli açıklamak için kullanılan en yaygın gösterge gelir dağılımı endeksi veya gelir düzeyleridir. Suç ve gelir arasındaki ilişkiyle alakalı farklı görüşler bulunsun da, bu ikili arasındaki ilişkinin pozitif ve güçlü olduğu görüşü genel kanıdır (Yıldız vd., 2010: 21).

Deaton(2001)'a göre, bireylerin işlemeyi düşündükleri suçun net faydası, suçu işleyen ve suça maruz kalan bireyler arasındaki gelir farkı ile orantılıdır. Bireylerin bu davranışları da ancak gelir dağılımındaki adaletsizliği belirten Gini katsayısıyla ölçülebilir (Durusoy vd., 2008).

Bazı araştırmacılar da (Baily, 1984; Messner, 1989), özellikle şahsa karşı suçlar kapsamında olan şiddet ve cinayet suçları üzerinde, gelir eşitsizliği göstergelerinin diğer faktörlere göre daha güçlü olduğunu savunmaktadırlar (Kennedy v.d., 1998'den akt. Kızmaz, 2003).

Choe'ye (2008: 31-33) göre, artan gelir dağılımındaki adaletsizlik oranı soygunculuk ve hırsızlık suçlarını arttırırken, Scorzafave ve Soares'e (2009: 40-42) göre ise gelir dağılımındaki eşitsizlik ile mala karşı suçlar ve uyuşturucu madde ticareti suçları arasında pozitif ilişki vardır (Aksu ve Akkuş, 2010).

Birçok araştırmacının (Bayley, 1991; Ladbork, 1988; Tanioka ve Glazer, 1991) da, yaptıkları araştırmada Japonya ülkesinde suç miktarlarının az olmasının temel nedenini bireyler arasındaki gelir dağılımındaki eşitsizliğin çok az olması ile açıklamaktadır. Çünkü Japonların % 90'ı gelir düzeyleri nedeniyle orta direk tabir edilen sınıf içerisinde yer almaktadır(Tsushima, 1996; Kızmaz, 2003).

Ehrlich (1973)'e göre toplumun ortalama gelir düzeyi, suça maruz kalan kurbanların sundukları fırsatları temsil eder ve mala karşı suçların getirisi buna göre belirlenir. Toplumdaki transfer edilebilir varlıkların seviyesini yine gelir dağılımındaki eşitsizlik ile tespit edilmektedir. Gelir dağılımında ki adaletsizlik ne kadar fazla ise transfer edilebilir mal ve varlıkların düzeyi de o kadar yüksek olacaktır ve bu da yasal ve yasadışı faaliyetler arasındaki getiri farklılığının göstergesi olarak kullanılabilir (Güvel, 2004).

Yapılan çeşitli çalışmalarda en yüksek suç oranlarının düşük gelir ve yüksek gelir arasındaki farkın en fazla olduğu toplum ve şehirlerde olduğu tespit edilmiştir. Merton tarafından gerilim kuramı olarak geliştirilen teoriye göre de suç olgusu büyük ölçüde yoksulluk kavramı ile açıklanmaktadır. Bu kurama göre zengin ve fakir arasındaki servet dengesizliği ne kadar yüksekse, o toplumlarda suç oranı da o denli yüksektir(Kızmaz, 2003: 293).

Yine bazı bilim adamlarından olan Kawachi ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada ise, gasp, adam öldürme, şahsa karşı saldırı vb. şiddet suçlarının gelir eşitsizliği ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kızmaz, 2003: 295).

Fleisher ABD için yapmış olduğu araştırmasında, bireyleri suça yönlendiren önemli etkenlerden birinin gelir dağılımındaki eşitsizlik olduğunu tespit etmiştir (Fleisher, 1966). Bunun yanında Ehrlich de benzer bir sonuca ulaşarak, özellikle malvarlığına karşı işlenen suçlarda gelir dağılımındaki adaletsizliğinin etkisinin yüksek olduğunu tespit etmiştir (Ehrlich, 1973).

Bununla birlikte gelir dağılımındaki eşitsizlik ve suç arasında istatistiksel olarak anlamsız olan bulgu ve sonuçlar da bulunmaktadır. Oliver (2002), ABD 1960-1998 yılları arasındaki verileri kullanarak yaptığı çalışmada, gelir dağılımı eşitsizliği dâhil hiçbir ekonomik değişken ile suç oranı arasında anlamlı bir ilişki tespit edememiştir (Çakmak., 2015: 137). Yine Neumayer'in 2005 yılında İnterpol ve Birleşmiş Milletler verilerini kullanarak 37 farklı gelişmiş ve gelişmekte olan ülke üzerine yapmış olduğu çalışmada, gelir dağılımındaki adaletsizlik ile hırsızlık ve gasp suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edememiştir (Çakmak, 2015: 137).

Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan birbirinden farklı sonuçlara sahip çalışmalar bulunsa da, genel kanı bu iki etken arasındaki ilişkinin pozitif ve güçlü olduğudur.

3. YÖNTEM, VERİ VE SETİ

Bu çalışma, suç ve ekonomi arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek amacıyla 118 ülkeden veri alınmıştır. Bu veriler 2019 yılına aittir. Veri seti bulunabilen ülkeler modele dâhil edilmiştir.

Çalışmamızda, suçu etkileyen diğer değişkenler (sosyal değişkenler) modele dâhil edilmemiştir. Bu çalışma, suç etkileyebilecek makroekonomik değişkenlerle sınırlı tutmuştur.

Bu çalışmada, ülkelerin kişi başına düşen gayrisafi milli hasılası (KBGSMH), gelir dağılımındaki adaletsizliği gösteren GİNİ katsayısı ve işsizlik oranı gibi faktörlerin bağımlı değişkeni nasıl etkilediğini analiz etmek amacıyla sıralı logit ve sıralı probit modelleri kullanılmıştır. Sıralı logit ve probit model yöntemlerinin seçilmesinin başlıca nedeni bağımlı değişkenin sıralı bir yapıda olmasıdır (Emeç, 2002: 14). Bu yüzden, sıralı logit ve probit modellerinin kullanılmasının daha uygun olduğu söylenebilir (Dumludağ, 2011: 122 ve Ball ve Chernova, 2008: 510).

Bağımlı değişken J tane sıralı kategorisinin olması durumunda, "Sıralı Logit Modeli" (OLM) için olasılık eşitlikleri şu şekilde yazılabilir:

$$\log\left[\frac{P(y \leq j|x)}{1-P(y \leq j|x)}\right] = \mu_j - \sum b_k x_k ; j = 1, 2, \dots, J-1. \quad (2)$$

Yukardaki eşitliğin sol tarafı kümülatif logit olarak tanımlanmaktadır. “Sıralı Logit Model” olarak tanımlanan olasılık ifadesi ise;

$$P(y \leq j) = P(y^* \leq \mu_j) = \frac{e^{\mu_j - \sum_{k=1}^K b_{kxk}}}{1 + e^{\mu_j - \sum_{k=1}^K b_{kxk}}} \quad (16)$$

Şeklinde gösterilebilir (Akkuş ve Özkoç: 2018:103-106).

Bağımlı değişkenin J tane sıralı kategorisi olması durumunda, Sıralı Probit Model’e (OPM) ait eşitlikleri şu şekilde yazabiliriz:

$$P(y=1) = \Phi\left[-\sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] \quad (3)$$

$$P(y=2) = \Phi\left[\mu_2 - \sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] - \Phi\left[-\sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] \quad (4)$$

$$P(y=3) = \Phi\left[\mu_3 - \sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] - \Phi\left[\mu_2 - \sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] \quad (5)$$

.

.

.

$$P(y=J) = 1 - \Phi\left[\mu_j - 1 - \sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] \quad (6)$$

Genel olarak $P(y=j)$ olasılığı, bilinen probit model kullanılarak elde edilen ve birbiri ardına gelen iki tane kümülatif olasılık arasındaki fark alınarak elde edilebilir. Bir gözlemin bağımlı değişkeni j. ve daha alt kategorilerde olmasının kümülatif olasılığı;

$$P(y \leq j) = P(Y^* \leq \mu_j) = \Phi\left[\mu_j - \sum_{k=1}^K b_{kxk}\right] \quad (7)$$

şeklinde yazılabilir (Akkuş ve Özkoç: 2018:103-106).

Tablo 1. Analize Dâhil Edilen Değişkenler

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler
SUÇ ORANI (1-8)	KBGSYİH
	İŞSİZLİK ORANI
	GİNİ KATSAYISI

Yukarıdaki tabloda analize dâhil edilen ve bağımlı değişken olan suç oranı 1'den 9'a kadar numaralandırılarak analiz yapılmıştır.

Suç oranı; 10,00 - 20,00 arası olan değerler 1

20,00 - 30,00 arası olan değerler 2

30,00 - 40,00 arası olan değerler 3

40,00 - 50,00 arası olan değerler 4

50,00 - 60,00 arası olan değerler 5

60,00 - 70,00 arası olan değerler 6

70,00 - 80,00 arası olan değerler 7

80,00 - 90,00 arası olan değerler 8

90,00 – 100,00 arası olan değerler 9 olarak numaralandırılarak analizde kullanılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Elde edilen veriler kullanılarak yapılan sıralı logit ve probit tahminin analiz sonuçları aşağıda gösterilmiştir. Aşağıdaki model, çalışma için yapılan tahmin sonuçlarını temsil etmektedir. Bu çalışmada yapılan ekonometrik tahmin, sıralı probit yöntemidir.

Tablo 2. Sıralı Probit ve Logit Model Tahmin Sonuçları

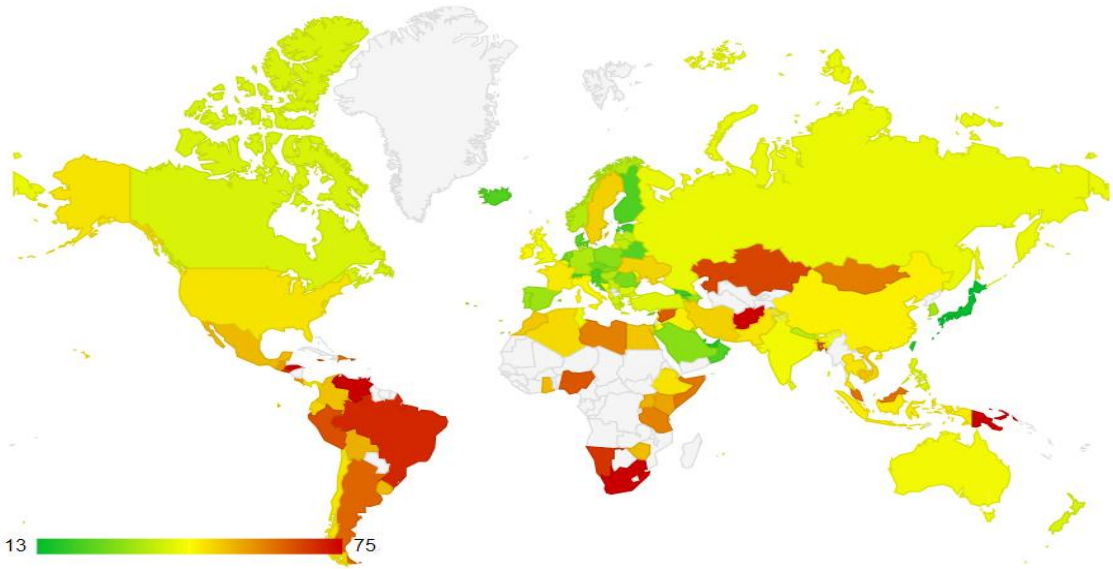
	X1 (GİNİ KATSAYISI)	X2 (KBGSMH)	X3 (İŞSİZLİK ORANI)
Model	0,175513 (0,035024)*	-0,0000254 (0,00000959)*	0,022792 (0,043275)

*Prob.(Olasılık Değerleri 0.05 düzeyine göre)

Tablo 2'de bulunan analiz bulgularına göre; suç oranı ile ekonomik faktörler arasında oluşturulan modelde bir ülkedeki kişi başına düşen gayri safi milli hâsıla bahsi arttıkça o ülkedeki suç oranı bahsinin azaldığı tahmin edilmiştir. Bu modelde bir ülkedeki gelir dağılımı dengesizlik bahsi arttıkça o ülkedeki suç oranı bahsinin de arttığı tahmin edilmiştir. Aynı modelde, bir ülkedeki işsizlik oranı bahsi arttıkça o ülkedeki suç oranı bahsinin arttığı tahmin edilmiştir. Fakat bu değişken modelde istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu durum, modelde düşük te olsa açıklayıcı değişkenler arasındaki çoklu bağlantıdan kaynaklı olduğu belirlenmiştir. Bu yüzden, bu modelde ortaya çıkmasa da işsizlik oranı bahsi arttıkça o ülkedeki suç oranı bahsinin arttığı şekilde bir yorum yapılabilir.

Araştırmada 118 ülkeye ait olan ve yıllık düzenli olarak açıklanan veriler dikkate alınmıştır. Endekse ilişkin sonuçlar, anket yoluyla kamuoyundan bilgi toplayan Numbeo şirketi tarafından değerlendirilen ve paylaşılan verilerden elde edilmiştir. Bu kurum tarafından endeks hesaplamaları

yapılırken, kullanıcılar için okunması daha kolay olduğu için kolay hesaplama olabilmesi adına [0, 100] ölçeği ve karmaşık deneysel formüller kullanarak analiz yapmaktadır. Suç Endeksi, belirli bir şehir veya ülkedeki genel suç seviyesinin bir tahminidir. 20'nin altındaki suç seviyelerini çok düşük, 20 ila 40 arasındaki suç seviyelerini düşük, 40 ila 60 arasındaki suç seviyelerini orta, 60 ila 80 arasındaki suç seviyeleri yüksek ve son olarak 80'in üzerindeki suç seviyeleri ise çok yüksek olarak değerlendirilmektedir (Numbeo, 2021). Bu çalışma için diğer değişkenlerin de elde edilebilmesi açısından 2019 yılı değerleri dikkate alınmıştır. Ülkeler açısından suç endeksi değerlerinin değişimi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1. 2019 yılı Suç Endeksi Değerlerinin Ülkeler Açısından Görünümü

Kaynak: Numbeo, 2021

Suç oranları düşük ülkeler açık renklerle gösterilirken suç oranları yüksek ülkeler daha koyu renklerle belirtilmiştir. Bu durumda açık renk ve tonlarına sahip olan ülkeler, koyu renk ve tonları ile gösterilen ülkelere göre daha güvenlidir denilebilmektedir. Şekilde herhangi bir renge sahip olmayan ülkeler veri eksikliğinden dolayı çalışmaya dâhil edilmemiştir. Şekilden yola çıkarak suç endeksi değeri en düşük olan, diğer bir ifade ile en güvenilir olan ülkenin Katar, en yüksek olan ülkenin ise Venezuela olduğu söylenebilir.

Tablo 3. 2019 Yılı Suç Endeksi En Yüksek Olan İlk 20 Ülke

Sıralama	Ülke	Suç Endeksi
1	Venezuela	83.23
2	Papua Yeni Gine	79.88
3	Honduras	76.84
4	Güney Afrika	76.80
5	Afganistan	76.63
6	Trinidad ve Tobago	74.04
7	Brezilya	70.24

8	Namibya	68.66
9	El Salvador	68.08
10	Kazakistan	66.51
11	Bangladeş	65.82
12	Porto Riko	65.53
13	Peru	65.28
14	Jamaika	65.28
15	Nijerya	64.41
16	Suriye	63.59
17	Arjantin	62.55
18	Dominik Cumhuriyeti	61.35
19	Malezya	60.79
20	Somali	60.10

Kaynak: Numbeo, 2021.

Tablo 4. 2019 Yılı Suç Endeksi En Düşük Olan İlk 20 Ülke

Sıralama	Ülke	Suç Endeksi
1	Katar	13.26
2	Japonya	13.73
3	Birleşik Arap Emirlikleri	16.32
4	Tayvan	17.38
5	Hong Kong	19.32
6	Gürcistan	19.86
7	Estonya	20.80
8	Avusturya	21.37
9	Singapur	21.47
10	İsviçre	21.50
11	Ermenistan	22.00
12	Slovenya	22.57
13	Finlandiya	22.80
14	Umman	22.83
15	İzlanda	23.28
16	Belarus	23.53
17	Danimarka	24.25
18	Hırvatistan	24.69
19	Çek Cumhuriyeti	26.66
20	Romanya	27.84

Kaynak: Numbeo, 2021.

2019 verilerine göre, Dünya sıralamasında 70. sırada bulunan ve 40.38 suç endeks puanına sahip olan Türkiye, orta suç seviyesine sahip ülke olarak değerlendirilmektedir.

Analizde kullanılan ve Uluslararası Para Fonu (İMF) verilerine dayanan KBGSMH ise, kişi başına düşen gayri safi milli hasılayı temsil etmekte ve ülkeler için dolar bazlı verileri göstermektedir. Dünya Bankası verilerine dayanan Gini katsayısı ise 0 ile 1 arasında değerler alırken yine analizde hesaplamının kolaylığı açısından yüzde (%) veriler ile değerlendirmeye tabi tutulmuş verilerin uygunluk sağlayabilmesi adına ve yıllara göre ülkelerin Gini katsayılarında büyük farklılıklar olmadığından ülke verilerinin eksik kalmaması adına 2017 ve 2018 verileri ortak şekilde analize dâhil

edilmiştir. Yine Dünya Bankası verilerinden elde edilen işsizlik oranları ise yine ülkelere göre yüzde (%) değer olarak alınarak analizde kullanılmıştır.

5. SONUÇ

Kriminoloji, sosyoloji ve psikoloji bilimleri açısından suçun nedenleri araştırılmaya çalışılmışsa da ekonomik anlamda suç analizine geçmişte yeterince önem verilmemiştir.

Çalışmada, dünyada ve özellikle Türkiye’de yeteri kadar incelenmemiş olması, konunun incelenmesi ve literatüre katkı sağlaması açısından önemlidir. Bireylerin suça yönelmesinde ekonomik nedenlerin ne derece etkili olduğu, ülkelerin ekonomik yönden gelişmişlik düzeylerinin suç oranlarını nasıl etkilediği ve suçu önleyebilme adına ekonomik yönden alınabilecek tedbirlerin neler olabileceğinin araştırıldığı bir çalışma olmasından dolayı önem arz etmektedir. Suç olarak değerlendiren fiillerin, topluma ve kamuya önemli ekonomik zararlar ve maliyetler yüklemesinden dolayı İktisat bilimcilerin bu alana yönelmesinin kaçınılmaz olduğu gerçektir ve ekonomistlerin söz konusu alandaki çalışmaları ise nispeten yeni sayılabilecek durumdadır.

Klasik okul düşünürleri, suçu toplumsal sözleşmenin ihlali olarak görmüşler suçun gerektirdiği cezayı ise toplumsal sözleşme ihlalinin gereği olarak değerlendirmişlerdir. Klasiklere göre cezaların amacı bireyleri ıslah etmek olmalı ve bireyin tekrar suç işlemesinin engellenmesi amacıyla ceza suçla orantılı olmalıdır. Klasiklere göre insanlar, rasyonel davrandıklarından, haz ve zevklerini maksimize etmek istemelerinden ve kendi çıkarları doğrultusunda hedonistçe davrandıklarından dolayı suç işlerler. Bu sebeple caydırıcılığı yüksek bir ceza adalet sisteminin olması gerektiğini savunurlar, bireylerin işledikleri suçlar karşısında hayatlarına son verildiği zaman ıslah edilemeyecekleri için idam cezalarının da kaldırılmasını önerirler. Klasik okul temsilcileri ceza adalet sisteminin etkinliğini arttıracak köklü reformların suç ve suçluyla mücadeleyi arttıracığını, suçla etkin mücadele edilebilmesi için suçluların hak ettikleri cezayı en kısa sürede ve hak ettikleri şiddette almaları gerektiğini savunurlar.

Sosyalistler ve Marksistler ise suçu çevresel faktörler ve çatışma temelinde izah etmektedirler. Sosyalistler bireyin doğuştan iyi olduğunu, suça bulaşmaması için sadece uygun ve iyi bir çevreye ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Marksistler ise bireyin emeğinin sömürülmesi sonucunda yoksullaştığından ve oluşan ekonomik eşitsizlikten dolayı suça yöneldiğini savunmaktadırlar. Proletarya ve burjuva sınıfı arasındaki ekonomik eşitsizliklerin artması neticesinde suç artacağından dolayı, suçun azaltılmasının yolunun eşit ve adil dağıtımdan geçtiğini savunurlar.

Neoklasikler ise Klasik okul temsilcilerinin savunduğu bireyin tamamen rasyonel davrandığı fikrini reddederler. Neoklasiklere göre birey suç işlerken tamamen rasyonel davranamaz, suç kararı alırken belli kısıtlar altında davranmak durumundadır. Sınırlı rasyonellik fikri olan bu görüş, suç işleyecek bireylerin çevresel, biyolojik, psikolojik, geçmiş deneyim ve benzeri sebeplerden dolayı tamamen rasyonel davranamayacağını savunur. Klasik ve Neo-Klasiklere göre birey suç işlemeyen

önce fayda-maliyet analizi yaparlar. Suç işlenmesi sonucunda alınacak cezanın, elde edilecek faydadan fazla olması durumunda suç engellenebilecektir. Bu sebeple ceza miktarlarının artırılması yoluyla suçun maliyeti artırılarak suç işlemek cazip olmaktan çıkarılmalıdır. Caydırıcılık teorisi olarak da adlandırılan bu sistem günümüz modern ceza adalet sisteminin de temellerini oluşturmaktadır.

Bu Çalışmada, bireyleri suç işlemeye yönelten ve suçtan vazgeçirebilecek ekonomik unsurların neler olduğu tespit edilmeye çalışılarak, suçla etkin mücadele yöntemlerine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda, suç ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yapılan çalışmada, GİNİ, KBGSYİH, İşsizlik ile suç arasındaki ilişkiler irdelenmiştir. Bu çalışmada 2019 yılı verileri temel alınarak 118 ülkedeki suç ve makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre, suç oranı ile makroekonomik faktörler arasında oluşturulan modelde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Ülkelerde kişi başına düşen gayri safi milli hâsıla arttıkça o ülkedeki suç oranı bahsinin azaldığı, ülkedeki gelir dağılımındaki dengesizlik arttıkça da o ülkedeki suç oranı bahsinin de arttığı tahmin edilmiştir. Aynı zamanda, bir ülkedeki işsizlik oranı bahsi arttıkça da o ülkedeki suç oranı bahsinin arttığı tahmin edilmiştir.

Suçun iktisadi analiz sonuçları dikkate alındığında, suçun ekonomik bir problem olduğu, kötü ekonomik koşulların suçları tetiklediği ve bunun da ekonomik büyüme ve gelişme üzerinde negatif etkileri olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Bu çerçevede suçu arttırıcı unsur olarak değerlendirilen ekonomik değişkenlerin iyileştirilmesi yönünde politikaların suçlarla mücadelede önemli olacağı, suçlardaki azalmanın da ekonomik refah maksimizasyonu açısından önemli bir politika olacağı ortaya çıkmaktadır.

Suç ve ekonomi arasındaki ilişkiler her geçen zaman güçlenerek artmaktadır. Bu yüzden, ülkelerdeki ekonomik kurum ve kurulların işlerliği ile suç üzerine önemli etkileri olduğu bu çalışmayla birlikte ortaya çıkarılmıştır. Suç ile mücadelede ülkelerin genel ekonomik yapısı daha da ön plana çıkmaktadır. İster klasik, ister neoklasik veya sosyalist sistemlerde iktisadi kurum ve kurulların yapısının o ülkedeki suç üzerine önemli etkileri bulunmaktadır.

Türkiye’de suç oranı ve ekonomi arasındaki ilişkiler ulusal olabileceği gibi, bölgesel ya da il bazında da analiz edilmelidir. Suçu oranını azaltıcı makro politikalar yanında bölgesel politikalar da oluşturulmalı, hatta daha mahallî bölgelerde suçu etkileyen ekonomik modeller oluşturularak bu konuda yerel politikalar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akkuş & Özkoç, (2018). Nitel veri analizi, tercih modeller-logit modeller-probit Modeller. Ankara: Seçkin Yayınevi.

- Aksoy Retornaz, E. E. (2014). Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme An Essay On Beccaria's Vision Of Imprisonment TBB Dergisi(112)
- Aksu, H. ve Akkuş, Y. (2010), "Türkiye'de Mala Karşı Suçların Sosyoekonomik Belirleyicileri Üzerine Bir deneme: Sınır Testi Yaklaşımı", Sosyo-Ekonomi Dergisi, Cilt: 6,Sayı: 1, Ankara, ss. 192-241.
- Ayhan İ., Çubukçu K.M., (2007). Suç ve Kent İlişkisine Ampirik Bakış, Literatür Taraması,Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sy.5 (30-55)
- Başaran, K. (2012). "Yoksulluk, Suç İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep.
- Becker, G. S. (1968). "Crime and Punishment: An Economic Approach." Journal of Political Economy, 76(2), 169–217. <https://doi.org/10.1086/259394>
- Brush, J. (2007). Does income inequality lead to more crime? A comparison of crosssectional and time-series analyses of United States counties.Economics Letters, 96(2), 264–268. <https://doi.org/10.1016/J.ECONLET.2007.01.012>
- Bocutoğlu, E. (2016), İktisadi Düşünceler Tarihi (Üçüncü Baskı), Bursa, Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Buonanno, P., Drago, F. & Galbiati, R. (2014). Response of Crime To Unemployment: An International Comparison. Journal of Contemporary Criminal Justice: 30, 29-40.
- Buonanno, P. & Montolio D. (2008), "Identifying the SocioEconomic and Demographic Determinants of Crime Across Spanish Provinces", International Review of Law and Economics, 28(2), ss.89-97
- Buonanno, P. (2003). "The Socioeconomics Determinant of Crime. A Review of the Literature", Working Paper Series- Dipartimento di Economia Politica-Universita delgi Studi Milano Bicocca, 63, ss.1- 35.
- Burkay S. (2008). Teorik Çerçeve de Suç Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Sayı: 2/4
- Çakmak, C. (2015). Suçun Belirleyicileri Olarak Başlıca Ekonomik Risk Faktörleri. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:15, Yıl:15, Sayı: 4, 15: 125-184
- Çakmak, C. (2015). "Suçu Açıklayan Sosyo-Ekonomik Temelli Yaklaşımlar." International Journal Of Political Science Researches, 1, 1, 1-49.
- Çakmak, İ. (2015), İktisadi Yapı, Suç Ekonomisi Teorileri ve Suç: Türkiye Üzerine Bir Ampirik Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dolu, O. (2009). Rasyonel Bir Tercih Olarak Suç: Klasik Okul Düşüncelerinin Suçu Açıklama Ve Önleme Kapasitesinin Değerlendirilmesi. Polis Bilimleri Dergisi Cilt:11 (4) Turkish Journal of Police Studies Vol: 11 (4)
- Dolu, O. (2009). Bir Fırsat Olarak Suç: Suçun Durumsal Belirleyicileri, Suç Fırsatları ve Rutin Faaliyetler Teorisi Polis Bilimleri Dergisi. 11 (2) 1-30
- Dolu, O. (2015). Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji, 5. Baskı, Ankara:Global

- Durusoy, S., Köse, S., Karadeniz, O. (2008). "Could Certain Socio-Economic Problems Be A Significant Determinant Of Crime? An Analysis Of The Turkish Cross- Provinces." *Electronic Journal of Social Sciences*, C.7 S.23, (172-203).
- Ece, Ş. (2019), *Kusursuz Bir Toplum Mümkün mü? Kitap İnceleme. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2019, Cilt 03, Sayı 01, s. 157-163*
- Ehrlich, I. (1973). "Participation in Illegitimate Activities: A Theoretical and Empirical Investigation", *Journal of Political Economy* 81:521-565
- Entorf, H. & Sieger, P. (2014). Does the Link Between Unemployment and Crime Depend on The Crime Level? A Quantile Regression Approach. *Forschungsinstitut Zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor, Discussion Paper No. 8334, 2- 32.*
- Fleisher, B. M. (1963). "The effect of unemployment on juvenile delinquency," *Journal of Political Economy*, 71.6, s.543-555
- Fleisher, B. M. (1966). "The Effects of Income on Delinquency", *American Economic Review*, 56, pp.118-137.
- Güvel, E. Alper, (2004). *Suç ve Ceza Ekonomisi, Roma Yayınları, 1. Baskı, Ankara.*
- Heineke, J.M. (1978). *Economic Models of Criminal Behaviour, Amsterdam, North Holland.*
- İçli, G. T. (2007). *Kriminoloji. (Dördüncü Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 21-137.*
- İnankul, H. (2016). *Suçun Önlenmesinde Polisin Rolü. Türk Araştırmaları (Elektronik) , 11 (2), 567-582.*
- IMF (2021). *Gdp Per Capita. (2019). 13 Ocak 2021.*
<https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD> adresinde erişildi.
- Kale, N. (1995). *Çocuk ve Ceza Ceza Olgusuna Felsefi Bir Yorum. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences 28 (1) , 49-58.*
- Kızmaz, Z. (2003). "Economical Structure And Crime: A General Evaluation On The Findings Of Some Studies." *Fırat University Journal of Social Science, C.13,S.2, 279-304.*